

קול אריה

הפצה והזמנות:

היכלי תורה

בארץ ישראל:

טלפון: 02-9924603

פקס: 03-5435884

בארה"ב:

טל': 718-437-0054

פקס: 718-437-3514

באירופה:

טל': 44-191-430-0333

פקס: 44-191-430-0555

©

כל הזכויות שמורות

לכל עניני הספר ניתן לפנות

טל: 09-862-3357

עיצוב

כריכה ושערים:

ציון
עמוד השער והעמוד הקדמון

ספר
קול אריה

תורה נ"ך מועדים

חידושים על הש"ס

אסיפת אמדים

מפתחות

תולדות המזביח

בראשית

לעמים מבעיא ליה כי להם הוא ההודעה ולא לנו.

וי"ל לפי פירוש בעל עקידה דאיתא בספרו (פ' נא ע"ל לו) וז"ל, דמצוה זו של קידוש החודש וקרבנות של ראש חודש ומוספין, קרוב להטעות, שנראה כמו עבודה לצבא השמים, מה שאסרה תורה בפירוש וכל הנביאים הכריזו על זה.

העולה מתירוצו דכל עניני הירח הוא אדרבה להרחיק מכל מין עבודה זרה, ומביא ג' תועלת לימודים נפלאים, שנראה ונלמוד מעניניה וממהלכה וסיבובה והקטנותה והגדלותה.

א' כנ"ל להרחיק מכל מין עבודה זרה, דאיתא במדרש (צ"ר מו), שכל מעשה וספורי האבות מיום בריא(ו)ת העולם הוא סימן לבנים, שמה שאירע לאבות אירע לבנים, וזה נלמוד ונראה גם כן מעניני הלבנה, כי הוא כמגלת ספר כתוב עליה כל המאורעות והקור[ו]ן לישראל, גלותם וגאולתם והשפלתם פעם כן ופעם כן, וחשב שם י"ב הנהגות מה שאירע

ברש"י (ב,א), ובילקוט (שמות רמז קפז), אמר רבי יצחק לא היה צריך להתחיל התורה אלא מהחודש הזה לכם שהיא מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל, אלא משום כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם [נחלת גוים] וכו' (פסלים ק"א,ו), שאם יאמרו אומות העולם לסטים אתם שכבשתם ארצות ז' עממים וכו'. עיין ברש"י.

יש להקשות הא באמת היא מצוה ד', דהא פריה ורביה, ומילה, וגיד הנשה, קדמה להחודש הזה לכם א'.

ב' קשה וכי אם לא היה כתוב בתורה סדר הבריאה, לא יש להם לאומות העולם ספרי זכרון הדורות ודברי הימים שלהם כנהוג אצל שרים ומלכים, וכי לא ידעו מתוכם שארץ ישראל נפלה בחלקו של שם כשחלק נח לבניו כל העולם, ואחר כך הכנענים כבשו וגזלו מזרעו של שם, ולמה יאמרו לסטים אתם כיון שנטלו שלהם, שישראל באו מזרעו של שם, וכן פירש רש"י על והכנעני אז בארץ (נלמט) יכו, עי"ש. ג' קשה כח מעשיו הגיד לעמו,

א. בדפוס ראשון רשם כאן המעתיק הערה בזה"ל י"ל שנצטוו ולא נשנית בתורה רק מילה". ושמא כוונתו לדאיתא בסנהדרין (נט,א) כל מצוה שנאמרה לבני נח ולא נשנית בסני לישראל נאמרה, נשנית בסני לזה ולזה נאמרה. ולפ"ז יקשה קושית המחבר רק ממצות פו"ר וגה"נ, דכיון שלא נשנו בסני לישראל נאמרו, ונצטוו עליהם לפני החודש הזה לכם, אך ממצות מילה לא יקשה, שכן נשנתה בפרשת תזריע (ויקרא יב,ג) וביום השמיני ימול בשר ערלתו.

לישראל, הכל נראה בחוש מענין הלבנה, עיין שם. [ותועלת ג', נלמוד ממנה שלא נפל כל עניני העולם במקרה והזדמן, כי אם בהשגחה גמורה וכוונה מכוונת, זה גם כן נלמוד ונראה מהלבנה.

אם כן לפי זה קשה למה באמת לא התחיל במצוה זו, ולמה יאריך בספורי סדר הבריאה והאבות, כיון שכל מה שנלמוד מהסיפור הארוך נראה ונלמוד בחוש מעניני הירח, כי כל מה שאירע להירח אירע לישראל עד סוף כל הדורות.

ונראה לע"ד דהכי פירושו, על פי דידוע במדרש (מנחם נשא טו) דמשברא

הקדוש ברוך הוא את העולם נתאוה שיהיה לו דירה בתחתונים, אך כיון שבא אדם הראשון נסתלקה השכינה לרקיע השני ממטה למעלה, עד שבא אברהם ובא עמרם (צ"ר יע"ג).^ב

נמצא שהאבות גרמו להם כל הקורות אותם אחר כך, שהם היו מיין נוקבין^ג לכל המאורעות אחר כך מצרותם וגלותם שינון^ד כלו לסבול, וגאולתם ומעלתם גם כן הכל זכותם גרמה זו, ומהם נמשכה לכל הדורות כל הקורה אותם.^ה

ב. וזה לשון המדרש, עיקר שכינה בתחתונים היתה, כיון שחטא אדם הראשון נסתלקה שכינה לרקיע הראשון, חטא קין נסתלקה לרקיע השני, דור אנוש לשלישי, דור המבול לרביעי, דור הפלגה לחמישי, סדומיים לשישי, ומצריים [ש]בימי אברהם לשביעי. וכנגדן עמדו ז' צדיקים וכו', עמד אברהם והורידה לשישי, עמד יצחק והורידה מן שישי לחמישי, עמד יעקב והורידה מן החמישי לרביעי, עמד לוי והורידה מן הרביעי לשלישי, עמד קהת והורידה מן השלישי לשני, עמד עמרם והורידה מן השני לראשון, עמד משה והורידה מלמעלה למטה.

ג. זה לשון אור החיים הקדוש פ' ויצא (כח,טז), ואומרו מלאכי אלהים עולים וגו', ירמז אל בחינת מעשים טובים אשר ישתדל אדם בעולם הזה ויעלה באמצעותם אורות עליונים בשורש נשמתו, והם נקראים בדבריהם ז"ל (וזה"ק בראשית יח,א) מיין נוקבין וכו', ובעלות אלו ירדו מיין דוכרין, כי בהתעוררות התחתונים יתעוררו מים העליונים להשפיע אורות נוראים בסוד נשמתו וכו', עכ"ד. והנה ענין מ"ן ומ"ד הוא אריכות בספה"ק, מ"מ להבנת הדברים בפשטות סגי בהא, דמכח פעולתם ועבודתם של האבות הקדושים בהאי עלמא עוררו מ"ן להשפיע בזכותם מ"ד לזרעם אחריהם לכל הדורות. וראה דברי רבינו עוד בזה להלן סוף הפטרת במדבר שביאר כך.

ובספה"ק תולדות יעקב יוסף סו"פ תשא ז"ל, והצדיקים הן מרכבה להשכינה כמו שכתוב באברהם ויעל אלדים מעל אברהם וגו', ור"ל שהם הצינורות להיות שופע בהם ניצוצי השכינה שישפיעו לכל העולם וכו', דהיינו שהם מעלין הניצוצות הקדושים שיש בין הקליפות שיהיה מי נוקבין להשכינה להתייחד וכו', ולחזור ולקבל השפע דרך הצינורות שבהם להשפיע לכל העולם, והיינו על דרך כל העולם ניזון בשביל חנינא בני וכו', ר"ל דרך שביל וצינורות שיש מעבר לשפע בחנינא בני להשפיע לכל העולם וכו', ע"כ, וע' צפנת פענח פ' שמות. וע' חסד לאברהם עין יעקב נהר נ"ז, וע"ע דגל מחנה אפרים פ' שלח ד"ה ויהם וכו'.

ד. בכך נתיישבו הדקדוקים הנ"ל אחד לאחד. א, דאין כונת רבי יצחק בקושייתו מחמת דהחודש הזה לכם הוא מצוה ראשונה, דהרי קדמו לה פו"ר וגיה"נ, אלא מצוה ראשונה 'שנצטוו בה ישראל', היינו כדברי בעל עקדה דמהנהגת הלבנה נודעה הנהגת עם ישראל בכללות, וא"כ ראוי להקדים מצותה האמור בהחודש הזה לכם. ופירש דקדוק ב' עפ"י המדרש הנ"ל, דעיקר תכלית הבריאה שהוא נתאוה

אותו על עיקר שרשו שלא יוכל לכחש חטאו, כי נראה הסתלקות נשמתו, והשיב לו (ג, 7) את קולך¹.

עוד ברש"י (3,3) מה היה העולם חסר מנוחה, בא שבת בא מנוחה, כלתה ונגמרה המלאכה. והוא תימה, הרי המנוחה הוא העדר מלאכה^ה.

ויהי מקץ ימים יבא קין מפרי האדמה מנחה לה' והבל וכו' (7, ג-ד).

עוד בפסוק (ג, 7) ויאמר לו איכה. והוא תימה היפלא מה דבר.

ורבו הדקדוקים באלו המקראות כמו שהביאם האלשוך. ועוד נראה לי

ויבואר על פי פירוש אלשוך על פרשת לך לך (7, 6-7)¹. וכן כאן שאל

הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים, כלומר ע"י כלל ישראל שיעשו רצונו בעוה"ז, וזה נתקיים דייקא ע"י האבות הקדושים והצדיקים שהחזירו השראת השכינה למטה לעולם העשיה, ומשום כך לא יאמרו אומות העולם לסטים אתם שכבשתם וכו', שהרי רואים דתכלית הבריאה נתקיים דייקא על ידם. ועתה שפיר לא יקשה דקדוק ג', דאה"נ כח מעשיו הגיד לעמו דייקא, דמעשה אבות שהורידו השראת השכינה לתחתונים, הוא סימן לבנים לכל הקורה אותם.

ה. נראה דכוונת המחבר בהזכירו קושיא מפורסמת זו היה לרשום מה שחידש בענין, וכיון שלא זכינו לדבריו נציין מדברי כמה מפרשים שעסקו בקושיא זו. ראה נחלת יעקב (סולניק קראקא שנת ת"ב) בפסוק זה וז"ל, פירוש והיינו ויכל ביום השביעי מלאכתו דמשמע שנברא איזה דבר בשבת והיינו המנוחה שנבראת ביום השביעי, ואע"פ שאין שייך לומר בריאה ומלאכה על המנוחה שהיא העדר הפעולה שהוא דבר שאינו גוף וממש וכו'. מכל מקום נראה לי דהכי פירושו, דאילו לא צירף את יום השביעי לימי הבריאה, היה טבע האדם והנבראים לעמול ולעבוד יום ולילה לא ישבות ולא היה בטבעו לפוש ולנוח, וא"כ הגוף כלה מאיליו והעולם חרב מאין יושב, אבל השתא שצירף את יום השביעי ובו שבת וינפש, אז ירד הטבע לעולם לשבות ולנוח ולמצוא מרגוע לנפשו עד אשר תשוב נפשו עליו. גם בתפארת ישראל למהר"ל מפראג פרק מ' מאריך בקושיא זו, וראה אוחה"ק בפרשתן (ב, ב).

1. זל"ק שם, עוד ידענו מחכמי האמת כי אין דבר רוחני קדוש הולך ממקום למקום שיעתיק ויעקר לגמרי ממקום שהיה בו, כי אם ששם ישאר עיקר שורשו ומציאותו מתפשט והולך אל מקום החפץ, אם כן איפה נפשות עם בני ישראל אשר הן הנה חלק אלוה ממעל הלא בבואנה אל העולם הזה ישארו שורשיהן למעלה תחת כנפי השכינה, היא ארץ העליונה אשר היא לעומת ארץ הקדושה וכו', באופן כי אין נפש קדושה באה למטה לארץ שלא ישאר שרשה במקומה העליון עם ה' אלקים, ולאיש הצדיק דבקות נמשך אליו משרשו אל נפשו פה, נמצא דבק על ידי כן באלוקיו ועל כן יקרא חי, משא"כ החוטא המוסך מסך טומאה על נפשו ומפסיק חוט הקדושה הנמשכת ומבדיל בינו לקונו וכו'.

2. זהו על פי האלשיך בפרשתן (ג, ט אות י) שפירש כנ"ל, ומסיים וזל"ק, והשיב ואמר לא נטמאתי עתה כלל, רק שלא עצרתי כח לשמוע את קולך בזולת מקום זה, כי הנה את קולך שמעתי בגן אלא שואירא, שהיתה אימה נופלת עלי לגודל הקדושה שהיה הקול ברוחניות רב, והיה זה לי על כי עירום אנכי ממלבושי הקדושה אשר היו בי, כי גודל קדושה טטיל מורא בבלתי קדוש מאד וכו'.

לדקדק מקץ ימים מאי בעי הכא, ועוד מאי מפרי, פרי הוה ליה לומר.

אך ידוע הוא שורש הרע וטבע כל הרשעים שהיו בו כלולים רמזה לנו התורה בכאן^ח. וידוע הוא מה שכתב האלשוך על פסוק (דברים כו, 3) ולקחת מראשית כל פרי האדמה^ט, וגם מאמרינו^י על פרשה זו.

והנה טבען של הרשעים שאינם חוזרים אף לעת זקנתם, כי אם יש שחוזרים רגע קודם מותו^א, והביא במדרש הנעלם בזהר חדש פרשת לך לך (ב, 6) משל על זה^ב.

והנה רש"י פירש מפרי האדמה, יש אומרים זרע פשתן היה, כלומר דבר הגרוע. וזה פירוש ויהי מקץ ימים

ח. זוהר הקדוש בפרשתן (נד, א), קין ברא דרוח מסאבא הוה דאיהו חייוא בישא הוה, ובגין דקין אתא מסטרא דמלאך המות קטיל ליה לאחוי וכו', ומניה כל מדורין בישין ומזיקין ושדין ורוחין אתיין לעלמא. אמר רבי יוסי קין קינא דמדורין בישין דאתו מסטרא דמסאבא לעלמא וכו'. רבי שמעון אמר ויהי מקץ ימים מאי מקץ ימים, דא הוא קץ כל בשר, ומאן איהו דא מלאך המות, וקין מההוא קץ ימים אייתי קרבנא, דייקא דקאמר מקץ ימים ולא קאמר מקץ ימין. ועיי"ש עוד עמוד ב' ובדף נ"ה.

ט. בדרך רמז מבאר שם פרשת הבאת ביכורים לדרך תשובה והתנצלות הנפש לפני קונה, ועיי"ש באריכות דברי קדשו, ונביאה פה מעט מהנוגע לענין, וז"ל, ואז וענית ואמרת כו' והוא כי אחרי ראותך הושם טנא מצותיך לפני קונך, הלא לא יבצר ממך מהצטער ולומר אויה לי כי מן הפירות הללו לא הבאתי הרבה ואוי לה לאותה בוששה כי עסקתי בעניני העולם השפל אשר אין בם מועיל בעולם העליון, ולא יגתי לילה ויום לסגל תורה ומצות, ומה נכבד היה היום הזה לו באתי ברבוי עצום מצות ה' ולא במועטים כאלו כי בושתי מקוני.

י. כוונתו שצייץ בתחילת מאמר זה לדברי אלשיך בפרשתן, ששם ג"כ מיירי מהבאת מנחת ביכורים של קין, ושם מבאר כי טענת השי"ת לקין על שהתמהמה מלשוב בתשובה, וז"ל (ד, ז), אמר אם תטיב הוא השאת והמנחה, ואם לא תטיב אין המנחה מסלקת העון, כי אם לפתח העולם בצאתך ממנו חטאת רובץ כי הקטיגור שעשית ירבץ לפניך לבלער, ועוד אודיעך כי כל ימיך אליך תשוקתו להחטיאך כי עבירה גוררת עבירה, כי המשחית הנעשה בעבירה הוא מתמיד לפתות לעשות יותר, לכן ואתה תתאזר נגדו שתמשל בו.

יא. ראה אוחה"ק פ' בלק (כג, ז), וכיוצא בזה ראיתי רשעים שאמרו לי בפירוש כי אם היו יודעים שיחזרו בתשובה ותיכף ימותו, היו עושים, אלא שיודעים שאינם יכולים לעמוד בתשובה זמן ארוך, כי דבר מלך עליהם מלך זקן וכסיל רח"ל.

יב. ז"ל שם, כדאמר רבי פנחס משל למה הדבר דומה לאדם העומד על שולחנו והיה רעב ותאב לאכול, ובעוד שהיה אוכל עמד עני על הפתח שאל ממנו להאכילו, ולא החזיר לו פנים, הלך אותו העני בפחי נפש. לאחר שעה הגישו עוד לפניו לאכול היה בטנו מלא מכל, כיון שראה שאינו יכול לאכול עוד אמר תנו לו לזה העני, היה חכם אחד עומד עליו אמר ליה שוטה אלו יכולת לאכול לא נתת לו, עתה שאין בך כח לאכול יותר אתה נותנו לעני. כך הוא האדם בעולם הזה הולך בהבליו רעב לאכול ולהרויח ממון, בא העני שהוא היצר הטוב ושאל ממנו בבקשה שיחזור בתשובה ולעסוק בתורה ואינו רוצה מפני שהוא רעב יותר להרויח ממון, לאחר זמן תופסין אותו בקולר כשרואה שאינו יכול להרויח יותר אומר אחזור בתשובה, שמא יתנו לו שעה לכך או שמא לא יתנו לו, אמר ליה הקדוש ברוך הוא שוטה עכשיו שאינך יכול עוד להרויח יותר את אומר אחזור בתשובה, דאילו היית יכול לא היית חוזר בתשובה.

[ד]יונה (יונה ד, טו). או יש לומר שהרשעים מתרעמין כשרואין שאינם מתרפאים מיד.

ויאמר לו הקדוש ברוך הוא (פסוק ו-ו) למה חרה לך שלא קבלתי תשובתך, ולמה נפלו פניך כלומר היכן הנשמה שלך, אם עשית תשובה כראוי הלא אם תיטב שאת שהיתה מתנשא^{טז} הנשמה שנפלה.

איתא בילקוט (נרמט' רמז יג) בשעה שהיה משה כותב התורה כתב מעשה כל יום ויום, כיון שהגיע לפסוק (טו, ב) נעשה אדם, אמר לפניו רבונו של עולם למה אתה נותן פתחון פה לאפיקורסים, אמר לו כתוב, והרוצה לטעות יטעה. קשה הא על כרחך יטעה מאי הרוצה, הלא הפשוט משמע טעות.

ונראה לע"ד דהנה משמעות וייצר הוא תרין יצירות, כמבואר במדרש (צ"י יד, ג). ונראה לע"ד גם כן לומר פירוש,

דהיינו סוף ימיו שאין לו עוד לחיות, ויבא קין הוא (ה)טבע הרשע, מפרי האדמה כלומר תשובה וצדקה שנקרא פרי האדמה, וזהו מפרי שהוא התשובה הגרוע שבכולם, ואף זה בתורת מנחה ולא לשם תשובה, כמו שכל ימיו של רשע אינו רואה חוב לעצמו וצדיק הוא בעיניו.

והבל הביא גם הוא כמו קין, וזה הוא הרבוי גם, אך היה מבכורות כלומר בנערותו, ומחלביהן הצדקה שעושה הוא כל חלב לה'י, וישע [ה' אל הבל] כו"ד.

אך קשה למה מאחר הרשע כל כך, לכך אמר (פסוק ט) ויחר [לקין מאד] וגו', איחורו הוא מאוד שהוא ממון כידוע (נרכס פ"ט מ"ה), ומחמת טרדתו בממון ויפלו פניו שיוצא הפנימיות שלו שהוא הנשמה.

או יש לפרש ויחר, שהחרון אף יתרבה עליו, כמפורש באלשוך על נבואה

יג. ראה רמב"ם הלכות איסורי מזבח (פ"ז הי"א), והוא הדין לכל דבר שהוא לשם האל הטוב שיהיה מן הנאה הטוב, אם בנה בית תפלה יהיה נאה מבית ישיבתו, האכיל רעב יאכיל מן הטוב והמתוק שבשולחנו, כסה ערום יכסה מן היפה שבכסותו, הקדיש דבר יקדיש מן היפה שבנכסיו, וכן הוא אומר כל חלב לה'.

יד. בספר תפלה למשה על תהלים מבעל הישמח משה, ביאר בקפיטל צ' כע"ז עה"פ תשב אנוש עד דכא ותאמר שובו, ומסיים שם וז"ל, ועל פי שפירש המזכיה מפולנאי בפרשת בראשית ויהי מקץ הימים וגו', ושורש דבריו כי הרשע שמביא בזקנתו רק כמו מנחה אינה מקובלת, אבל בבחורותו אף גם בבחינת מנחה מקובלת, עיין שם.

טז. כלומר שחרה לו על שיתרבה עליו חרון אף ה', וכדאיתא באלשיך יונה שם, ההיטב חרה לך, כלומר הלא יראתך על שהרע לך על מה שעשית, שהוא עון, אל תחוש על זה כי הנה ההיטב והריובי הוא מה שחרה לך על שהרע לך, באופן שאין לך תשובה גדולה מזו, ולא נשאר עליך עון אשר חטא, ולא תמות.

טז. שמוא צ"ל שהיית מנשא הנשמה שנפלה.

דהנה אדם הראשון נברא באחרונה, וידוע¹ דכל מעשה בריאת (ב) ששת ימי המעשה הכל הוא לצורך אדם, נמצא שכל כחותיו ואבריו וחושיו גנוזים בתוך כח היסודות דומם צומח חי מדבר, וזה הוא שנכלל בכולם, והוא (אדם בכלל) המוזכר אדם בכלל, ואדם בפרט הוא האדם הפרטי המורכב מכולם ומקבל מכולם, ולזה נברא באחרונה.

ואם כן כבר נעשה אדם אחד בכלל בעשיה ממש, ואיך יאמר עליו **אעשה** אדם, אך נעשה אדם שפיר, שכבר נעשה אדם בכלל רק עוד צריך בפרט, וזה הוא הפשוט, אך 'הרוצה לטעות' שירצה להכחיש זה האמת יטעה.

ואפשר שזהו הפירוש (ויק"ר יד, ה) כשם שיצירתו של אדם אחר כל בהמה חיה ועוף כך תורתו וכו', ולכאורה קשה

לאיזהו הכרח יהיה כן, אך הנה ידוע דכל העולם וכל היסודות דומם צומח חי מדבר הכל נברא מהתורה, כמה דאת אמרת (משלי מ, ג) ואהיה אצלו אמוץ² י', ודו"ק.

ולפי זה מתורץ במדרש (צ"ר ט, ס), אמר רבי סימון כשבא הקדוש ברוך הוא לברוא את האדם מיד נעשו מלאכי השרת שורות שורות כיתות כיתות, אלו אומרים יברא ואלו אומרים אל יברא, חסד אומר יברא ואמת אומר אל יברא, מה עשה, נטל אמת והשליכה לארץ, אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא, רבוננו של עולם מה אתה מבזה תכסיס שלך, תעלה אמת מהארץ שנאמר (מסליס פה, ג) אמת מארץ תצמח וכו', רב הונא דמן ציפורא אמר עד שמלאכי השרת מדיינין אלו עם אלו בראו הקדוש ברוך הוא, אמר להם מה אתם מדיינין הרי כבר נעשה אדם בצלמינו וכו'.

יז. בסוף מאמר זה ציינו המעתיקים מראה מקום לדברים אלו, ושבצנום בהערה זו כי כאן מקומם, וזה לשונם, 'ושייך לזה גם כן כמבואר בזוהר פרשת וירא דף צ"ז ע"א על פסוק (שה"ש ב"ב) הנצנים נראו בארץ, ע"ש שצריך לכאן'. וז"ל הזוה"ק הנ"ל, רבי חייא פתח הנצנים נראו בארץ עת הזמיר הגיע וקול התור נשמע בארצנו, הנצנים נראו בארץ כד ברא קב"ה עלמא יהב בארעא כל חילא דאתחזי לה, וכלא הוה בארעא ולא אפיקת איבין בעלמא עד דאתברי אדם, כיון דאתברי אדם כלא אתחזי בעלמא וארעא גליאת איבהא וחילהא דאתפקדו בה. כגוונא דא שמים לא יהבו חילין לארעא עד דאתא אדם, הה"ד וכל שיח השדה טרם יהיה בארץ וכל עשב השדה טרם יצמח כי לא המטיר ה' אלקים על הארץ ואדם אין לעבוד את האדמה, אטמרו כל אינון תולדין ולא אתגלון ושמיא אתעכבו דלא אמטירו על ארעא בגין דאדם אין, דלא אשתכח ולא אתברי, וכלא אתעכב בגיניה, כיון דאתחזי אדם מיד הנצנים נראו בארץ וכל חילין דאתטמרו אתגליאו ואתיהיבו בה וכו', כיון דאשתכח אדם כלא אשתכח.

יח. בזוהר הקדוש ריש פ' תולדות (קלד, א), תא חזי כד בעא קוב"ה וסליק ברעותא קמיה למברי עלמא הוה מסתכל באורייתא וברא ליה, ובכל עובדא ועובדא דברא קוב"ה בעלמא הוה מסתכל באורייתא וברא ליה, הה"ד ואהיה אצלו אמוץ וכו', אל תקרי אמוץ אלא אומן. וממילא כיון דאסתכל באורייתא וברא שפיר דיצירתו באחרונה, משום תורתו שהיא אחר תורת כל בהמה וחיה.